

«LA PENA DE INFAMIA EN CATALUÑA Y CASTILLA. UNA APROXIMACIÓN A LAS FUENTES NORMATIVAS Y DOCTRINALES BAJOMEDIEVALES Y MODERNAS», TESI DOCTORAL D'ANICET MASFERRER ¹

Qualsevol treball que estudiï la tradició d'un país acaba posant de manifest algun tret característic de la seva història i de la seva manera de ser. És cert que els temps canvien i les coses no romanen pas sempre de la mateixa manera, però això no vol pas dir que no calgui recuperar la memòria pròpia, reviure la tradició i rescatar les arrels de la cultura pròpia, tenint en compte que la història no té tan sols una funció alligadora per al present, sinó que, a més a més, és un element constitutiu de la nostra realitat actual, de la nostra cultura i manera de ser com a país. És innegable l'actualitat de molts dels punts que analitza aquest treball. No és rar veure i sentir als mitjans de comunicació els delictes de prevaricació que cometem algunes persones en l'exercici d'un ofici o càrrec públic, i la corresponent pena d'inhabilitació per als que n'abusen i per als que busquen el seu profit quan haurien de vetllar i tenir cura del bé del conjunt de la comunitat, del poble, del municipi, del país.

Penso que aquest perill ha estat, és i serà en tot moment en la història d'una

1. Tesis doctoral llegida a la Facultat de Dret de la Universitat de Girona el 18 de gener de 2000.

comunitat en la qual algunes persones han de vetllar per l'interès comú. A Catalunya i Castella s'intenta posar remei a aquest problema des de fa molts anys, i la pena d'infàmia va constituir un instrument útil per a impedir l'accés als càrrecs públics de les persones que no donaven gaires garanties d'honradesa i, per tant, hom no els considerava capacitats per a poder administrar qüestions públiques. Aquesta és una de les funcions que tingué la pena d'infàmia en la tradició jurídica catalana i castellana, segons demostrà el professor Anicet Masferrer en el treball de tesi doctoral «La pena de infamia en Cataluña y Castilla. Una aproximación a las fuentes normativas y doctrinales bajomedievales y modernas», defensada el 18 de gener de 2000, i a la qual el tribunal atorgà per unanimitat la màxima qualificació (els professors Dr. José Orlandis, José Antonio Escudero, Rogelio Pérez Bustamante, Antonio Pérez Martín i Sebastià Solé i Cot).

En aquest final de segle, quan de vegades podria semblar que en alguns aspectes anem de mal en pitjor, aquest treball ofereix una visió de la importància que tingué l'honor i l'honradesa per a tractar les coses que no són pròpies, sinó del conjunt d'una comunitat. I penso que aquest punt segueix tenint una gran actualitat.

Aquest treball fa un estudi exhaustiu de la tradició jurídica de Catalunya i Castella dels segles XIII-XVIII, és a dir, des de la baixa edat mitjana fins a poc abans del període codificador, i demostra d'una manera clara i sense embuts que nombroses lleis penals catalanes tenien com a objectiu principal evitar que els seus funcionaris abusessin del seu càrrec i si, tot i així, prevaricaren, regulaven dures penes per a aquestes conductes delictives. En aquest sentit, no només s'imposaven les actualment conegudíssimes penes d'inhabilitació o suspensió per a aquests abusos, sinó que freqüentment aquest efecte es produïa de manera automàtica mitjançant la imposició de la pena d'infàmia, càstig que resultava força temut i que afectà nombrosos funcionaris catalans durant els segles medievals i moderns.

El funcionari que, pel fet d'haver comès un crim o delicte de certa gravetat en l'exercici del seu càrrec, era condemnat a la pena d'infàmia, quedava infame, i segons aquest estatus jurídic, humiliat i certament complert en privacions de tota mena; no només perdia normalment aquell càrrec per sempre més, sinó que tampoc no podia aspirar a tenir-ne un altre en el futur, ja que la bona fama o reputació s'entenia com un requisit imprescindible per a totes les persones que, en l'exercici del seu càrrec públic, havien de vetllar pel bé de la comunitat. Així doncs, no només s'exigia un alt grau de competència tècnica o de qualificació professional, sinó que també es demanava un mínim d'integritat moral o ètica que cristal·litzà en aquest requisit de la bona fama, és a dir, que no fos infame. I no només tenien aquest estatus els funcionaris que haguessin prevaricat, sinó també determinats

delinqüents que haguessin comès alguns delictes considerats de gravetat especial castigats també, per tant, amb la pena d'infàmia.

Aquest estudi no tracta, de tota manera, tan sols aquesta qüestió prou important de la cultura política i jurídica peninsular, sinó que també constitueix un testimoni força clar dels valors ètics o morals que presidiren la vida pública i social catalana i castellana en els segles medievals i moderns, no d'una manera aïllada i desconnectada del seu entorn cultural, sinó des d'una perspectiva europea.

Per això el treball s'emmarca en la tradició del *ius commune*, d'on prové la institució de la pena d'infàmia, i es fa un estudi de les fonts justinianes i canòniques. S'analitza també el precedent visigòtic altmedieval, tenint en compte que el *Liber iudiciorum* va romandre vigent a Catalunya fins a l'època baixmedieval (1251), i a Castella fins al segle XIX. L'autor fa un escorcoll complet de totes les fonts normatives catalanes i castellanes i de les obres dels juristes principals, construeix el sentit i el contingut jurídic d'aquesta pena i es deté en l'estatus del qui tenia la condició jurídica d'infame. També ha utilitzat fonts documentals de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Els problemes no apareixen de sobte en una societat, i tot sovint l'estudi dels nostres avantpassats manifesta amb tota claredat que segueix tenint els perills de sempre, i és que les persones, tot i haver avançat i millorat en molts aspectes, mantenen uns trets característics —tant positius com negatius— que el decurs dels anys no és capaç d'esborrar.

Després d'una estada de recerca a l'Institut Max-Planck d'Història del Dret europeu, on ha pogut acabar de completar aquest estudi i ampliar-ne el marc geogràfic i cronològic, l'obra està a punt de sortir publicada per l'editorial Dykinson *La pena de infamia en el Derecho histórico español. Contribución al estudio de la tradición penal europea en el marco del ius commune* (Madrid, 2001).

Josep Sarrion Gualda
Universitat Jaume I de Castelló